

Keramika - hrnčířství

Co je to keramika?

Keramika je souhrnné označení pro všechny výrobky vytvořené z hlíny. Hlína patřila od prvopočátků vývoje lidstva k důležitému materiálu, široce užívanému nejen ve stavebnictví (stavba a omítání domů, hospodářských přístřešků, stavba výrobních objektů – například hrnčířských pecí, pecí na chleba, tavících pecí na železo atd.), ale také při výrobě předmětů nezbytně nutných ke každodenní činnosti, jakými byly například různě tvarované nádoby, přesleny, tkalcovská závaží, ale také i hračky.

Keramika byla vedle dalších výrobků a polotovárů velmi žádanou obchodní komoditou, zejména taková, která proslula svou kvalitou nebo netradiční a líbivou výzdobou.

Foto: Michal Janků, Skjaldborg o. s.

K čemu sloužila?

V keramických nádobách se vařilo, uchovávaly se v nich nápoje, ale také i jídlo (např. nasolovalo se v nich maso), sloužily ke stolování, a když dosloužily, mohly být jejich střepy druhotně užívány například k výrobě setrvačnicků, různých závaží nebo k broušení nožů.

Počátky hrnčířství

Počátky výroby keramiky klademe do období paleolitu, kdy se setkáváme s prvními soškami zvířat nebo dokonce i lidí, vzpomeňme si například na slavnou Věstonickou Venuši. V období neolitu byly již nádoby vyráběné z hlíny běžnými předměty, ačkoliv často velmi jednoduchých tvarů a špatně pálené. Vypalováním však šlo docílit lepších vlastností materiálu (například menší poréznost), proto se záhy tato metoda zdokonalila a masově rozšířila. Vrcholem hrnčířského umění na našem území je doba laténská, kdy byly Čechy osídleny keltскими kmeny. Keltové poprvé točí velmi kvalitní keramiku na hrnčířském kruhu a staví důmyslné dvoukomorové pece na vypalování keramiky.

Materiál

Odkud se bral materiál pro výrobu keramiky? Nejčastěji se jednalo o nakopanou místní hlínu, obohacenou o nejrůznější příměsi, kterými byly kamínky, písek, slída, organické ostřivo jako drobná tráva, plevy atd. apod. Z takto promíseného a prohněteného materiálu se mohly začít vyrábět vlastní nádoby.

Výzdoba

Vymodelovaná keramická hmota byla často ještě před konečným vypálením zdobená. Výzdobné techniky a motivy byly velmi různorodé a odrážela se v nich nejen technická zdatnost a tradice dané kultury, ale především umělecké cítění a představy tvůrců.

Výzdobu dělíme podle techniky na:

1) **Rytou** – jedná se o nejjednodušší typ výzdoby, který se udržel po celou dobu prehistorickou až v podstatě do současnosti.

2) **Plastickou** – tělo nebo okraje nádob mohly zdobit pupky, výčnělky, falešná ouška, různě profilované lišty, zoomorfní a antropomorfní plastiky. Jedná se o poměrně náročnou výzdobu, zejména co se týče zvířecích a lidských tvarů.

3) **Kolkovanou** - výzdoba je tvořená opakujícími se motivy dělanými pomocí kolků.

4) **Malovanou** – přírodními pigmenty byly na povrch nádob malovány nejrůznější motivy, od nejjednodušších geometrických po složité figurální výjevy.

5) **Glazovanou** - povrch nádoby po vypálení byl pokryt další vrstvou speciálně upravené hlíny s příměsí a znovu vypálen. Takovýto typ povrchové úpravy se na našem území objevuje v pravěku málokdy, masové užívání glazur je až záležitostí vrcholného středověku a novověku.

Výroba keramiky

V pravěku se nejprve nádoby vyráběly technikou **lepení**. Hlína byla zpracována do stejně širokých válečků, které byly poté na sebe lepeny a spoje zahlazovány. Menší nádoby se vyráběly z jednoho kusu hlíny.

Plátování je téměř shodná technika, na rozdíl od lepení se však materiál nejprve tvaroval do menších či větších obdélníků (plátů), které se poté navzájem slepovaly a vyhlazovaly.

Třetí možností výroby bylo tvarování nádob tzv. **vybíjením** z jednoho kusu hlíny pomocí dřevěných nebo kamenných nástrojů – palic, tlučků atd.

Hrnčířský kruh se na území České republiky objevuje za Keltů, v době laténské. Nejprve se jednalo o kruh pomalý, na kterém byly nádoby vytáčeny pouze částečně a poté dotvarovány v ruce, posléze se používá i kruh rychlý. Hrnčířský kruh umožnil specializaci řemesla a masivní produkci kvalitní keramiky.

Metoda lepení

Točení nádoby na hrnčířském kruhu

Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví